

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «ДАВИДЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF DAVYDENKO v. UKRAINE)**

(Заява № 45903/16)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

30 березня 2023 року

Це рішення є остаточним, але може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Давиденко проти України»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи комітетом, до складу якого увійшли:

Стефані Моро-Вікстром (*Stéphanie Mourou-Vikström*), Голова,

Ладо Чантурія (*Lado Chanturia*),

Микола Гнатівський (*Mykola Gnatovskyy*), судді,

та Мартіна Келлер (*Martina Keller*), заступник Секретаря секції,

З огляду на:

заяву (№ 45903/16), яку 22 липня 2016 року подали до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) двоє громадян України, пані Наталія Миколаївна Давиденко (далі – перша заявниця) та пан Іван Миколайович Давиденко (далі – другий заявник; разом – заявники), 1964 та 1958 років народження відповідно, які згідно з останньою доступною інформацією проживають у м. Київ, і яких представляв пан І. І. П'ятак, юрист, який практикує у м. Київ;

рішення повідомити про заяву Уряд України (далі – Уряд), який представляв на той момент його Уповноважений, пан І. Ліщина;

зауваження сторін;

після обговорення за зачиненими дверима 09 березня 2023 року постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ПРЕДМЕТ СПРАВИ

1. Майно заявників було знищено під час пожежі, яка, як вони вважали, виникла внаслідок підпалу. Справа стосується їхньої скарги, що органи державної влади не вжили ефективних заходів для розслідування події і, таким чином, не виконали своїх позитивних зобов'язань за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції. У зв'язку з цим заявники також посилалися на пункт 1 статті 6 і статтю 13 Конвенції.

2. Четверо робітників, пан Б., пан Д., пан М. і пан Т., проводили будівельні роботи у дачному будинку заявників на їхній земельній ділянці. Заявників у приміщенні не було. 17 квітня 2009 року після сварки (по телефону) між заявниками та робітниками щодо оплати праці робітники розбили вікна в дачному будинку, знищили певні будівельні матеріали та вкрали деякі інструменти. Того ж дня на ділянці заявників сталася пожежа, яка спричинила пошкодження будівельного вагончика та дачного будинку, в якому проводилися будівельні роботи. Заявники вважали, що робітники навмисно підпалили їхнє майно.

3. 26 квітня 2009 року інженер ДВЛ служби цивільного захисту підтвердив у своєму висновку, що пожежа виникла внаслідок підпалу.

Того ж дня було порушено кримінальне провадження за підозрою в «умисному знищенні майна шляхом підпалу».

4. 14 травня 2009 року розслідуваний злочин було перекваліфіковано на грубе порушення вимог пожежної безпеки.

5. У червні 2010 року помер робітник Т.

6. 25 жовтня 2011 року комісія експертів, призначена слідчим, дійшла висновку, що пожежа виникла внаслідок підпалу.

7. 05 грудня 2011 року орган досудового розслідування закрив провадження за фактом «грубого порушення вимог пожежної безпеки» та відновив провадження за фактом умисного знищення майна шляхом підпалу.

8. 11 вересня 2012 року кримінальне провадження було закрито. Орган досудового розслідування дійшов висновку, що хоча працівники Б., Д. та М. справді розбили вікна у дачному будинку і, таким чином, вчинили дії, які можна було кваліфікувати як «умисне пошкодження майна», шкода, завдана цими діями, становила менше еквіваленту у 7 235 євро, що було порогом для притягнення до кримінальної відповідальності за такі дії.

9. 31 жовтня 2012 року Шевченківський районний суд міста Києва скасував цю постанову. Він встановив, що виносячи зазначену постанову орган досудового розслідування допустив помилку, відокремивши шкоду, спричинену пожежею, та іншу шкоду, завдану майну, і не спростував можливість того, що обидві дії були частиною одного злочинного наміру.

10. 11 листопада 2014 року провадження було закрито у зв'язку з (і) пожежею, оскільки було неможливо достовірно встановити її причину, та (ii) іншою шкодою, завданою майну, на тих же підставах, що були наведені раніше (див. пункт 8).

11. 24 та 29 грудня 2014 року Бориспільський міськрайонний суд скасував постанови від 11 листопада 2014 року. Суд встановив, що слідчі не оцінили з врахуванням інших доказів показання робітників, які заперечили свою причетність до пожежі. Стосовно майнової шкоди, не спричиненої пожежею, суд притримувався такої ж думки, що й раніше.

12. 13 жовтня 2015 року прокурор виніс постанову про закриття кримінального провадження з таких підстав.

(і) Відповідно до наведеної у постанові оцінки зібраних доказів працівники стверджували, що у відповідний день Т. перебував у стані сильного алкогольного сп'яніння. Через суперечку з другим заявником щодо оплати праці вони вирішили покинути будівельний майданчик, і троє з них пішли, а Т. спочатку залишився. Згодом Т. приєднався до інших трьох робітників, і вони поїхали на вокзал, де сіли на потяг до м. Київ. Ці показання підтверджувалися показаннями інших свідків, вочевидь, сусідів заявників.

(ii) У висновках експертів вказувалося, що джерелом вогню був підпал, і експерти вважали, що існувало два незалежні осередки пожежі: один у будівельному вагончику, а інший у дачному будинку.

(iii) На підставі цих доказів прокурор вважав встановленим, що оскільки робітники Б., Д. і М. покинули ділянку за декілька годин до початку пожежі, тоді як Т. залишився, причетність цих трьох робітників до виникнення пожежі можна було виключити. Найбільш вірогідно, пожежа виникла внаслідок дій Т. У нього та трьох інших робітників не було спільного наміру щодо знищення майна. Оскільки Т. помер, кримінальне провадження щодо нього було закрито.

13. 16 листопада 2015 року Бориспільський міськрайонний суд скасував постанову від 13 жовтня 2015 року, зазначивши, що прокурор не зіставив показання свідків щодо їхнього пересування та телефонних дзвінків у день події із записами про їхні телефонні розмови і розкладом руху поїздів у цей день. Тому категоричний висновок про відсутність спільного наміру щодо знищення майна був необґрунтованим і передчасним.

14. У січні 2017 року прокуратура Київської області повідомила заявників, що у квітні 2016 року у зв'язку з незадовільним здійсненням розслідування його було передано з Бориспільського ВП ГУНП в Київській області до Баришівського ВП ГУНП в Київській області. Працівникам, які раніше здійснювали розслідування, було оголошено догани.

15. 22 січня 2020 року Бориспільська місцева прокуратура звернулася до Баришівського районного суду з клопотанням про закриття кримінального провадження у зв'язку із закінченням десятирічного строку від вчинення розслідуваних злочинів для притягнення до кримінальної відповідальності за них.

16. 13 жовтня 2020 року Баришівський районний суд відмовив у задоволенні цього клопотання. Суд зауважив, що останній документ у матеріалах справи містив вказівки прокурора, надані у 2017 році, щодо дій, які необхідно було здійснити для просування розслідування. Відтоді у справі жодних дій здійснено не було. За таких обставин закриття провадження у зв'язку із закінченням строку притягнення до відповідальності суперечило б нормам кримінального процесуального законодавства, зокрема тим, які вимагають від органів досудового розслідування вживати всіх передбачених законом заходів для встановлення фактів злочину та винних осіб.

17. Як вбачається, розслідування все ще триває.

ОЦІНКА СУДУ

СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ ДО КОНВЕНЦІЇ

18. Суд, якому належить провідна роль щодо здійснення юридичної кваліфікації фактів справи (див. рішення у справі «Радомілья та інші проти Хорватії» (*Radomilja and Others v. Croatia*), заяви № 37685/10 та № 22768/12, пункт 114, від 20 березня 2018 року) вважає за доцільне розглянути скаргу заявників за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

А. Межі розгляду скарги та прийнятність

19. Насамперед Суд зазначає, що не порушується питання стосовно дотримання позитивних зобов'язань держави щодо майнової шкоди, крім тієї, яка була спричинена пожежею, оскільки національні органи влади встановили, зокрема на підставі показань самих робітників, їхню відповідальність у зв'язку з цим (див. пункт 12). Заявники не стверджували, що вони не могли подати цивільний позов проти винних осіб на підставі цих зізнань і висновків. Єдине питання, яке має розглянути Суд, полягає у дотриманні державою своїх зобов'язань у зв'язку з вчиненням підпалу.

20. Уряд посилався на статті 1173, 1174 і 1177 Цивільного кодексу України як на підстави, у зв'язку з якими заявники могли отримати відшкодування шкоди. Суд зауважує, що в ухвалах щодо прийнятності у справах «Петльований проти України» (*Petlyovanyu v. Ukraine*), заява № 54904/08, від 30 вересня 2014 року) та «Бакулін проти України» (*Bakulin v. Ukraine*), заява № 5687/07, пункт 33, від 12 лютого 2019 року), він встановив, що відшкодування шкоди згідно із зазначеними положеннями Кодексу залежало від подальшої розробки порядку та умов для отримання такого відшкодування у національному законодавстві. Уряд не вказав на внесення змін до національного законодавства, які дозволили б Суду змінити цю оцінку.

21. Суд зазначає, що ця скарга не є ані явно необґрунтованою, ані непринятною з будь-яких інших підстав, перелічених у статті 35 Конвенції. Тому вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

22. Відповідні принципи практики Суду нещодавно були наведені в рішенні у справі «Коротюк проти України» (*Korotyuk v. Ukraine*), заява № 74663/17, пункт 36, від 19 січня 2023 року).

23. Суд не вважає переконливим аргумент Уряду, що заявники могли подати цивільний позов, не чекаючи закінчення кримінального провадження. Уряд не вказав, на яких положеннях чи принципах відповідальності міг ґрунтуватися такий позов, і не навів практики для доведення того, що такий позов мав би шанси на успіх.

24. Так само заявники не могли подати цивільний позов у межах кримінального провадження, оскільки згідно з національним законодавством такий позов міг бути поданий лише після встановлення особи підозрюваного чи обвинуваченого (див., наприклад, згадане рішення у справі «Коротюк проти України» (*Korotyuk v. Ukraine*), пункт 43).

25. Органи державної влади вважали встановленим, що заявники були потерпілими від кримінального правопорушення – підпалу (див. пункти 3, 6 і 12). Однак органам державної влади у межах кримінального провадження не вдалося встановити винних у його вчиненні осіб.

26. У своїх зауваженнях заявники вказали конкретну слідчу дію, яку національні органи влади могли провести для просування розслідування, а саме: очну ставку між ними та робітниками, які були ще живими. Вбачається, цей захід не був марним, неможливим у виконанні чи непропорційним.

27. Національні суди неодноразово визнавали дії, здійснені у межах розслідування, недостатніми, а постанови про закриття кримінального провадження – необґрунтованими та передчасними (див. пункти 11, 13 та 16). Прокуратура також вважала, що для просування розслідування необхідно було здійснити додаткові дії (див. пункти 14 і 16). Національні органи влади, не наводячи жодних причин, не здійснили цих дій.

28. Винесення цих передчасних постанов про закриття кримінального провадження ґрунтувалося на нездатності всебічно вивчити подію, було піддано критиці національними судами (див. пункт 11) і затягнуло процес розслідування.

29. У результаті орган досудового розслідування вперше всебічно дослідив ситуацію у жовтні 2015 року, тобто майже через шість з половиною роки після події та через понад п'ять років після смерті Т., який згідно з висновками розслідування зіграв ключову роль в події (див. пункти 5 і 12). Іншими словами, у зв'язку з невинуватою затримкою перше комплексне дослідження подій відбулося через тривалий час після закінчення передбаченого законодавством трирічного строку для подання позову про відшкодування шкоди¹.

30. Хоча національне законодавство дозволяє судам продовжувати передбачений законодавством строк позовної давності за наявності

¹ Стаття 257 Цивільного кодексу України 2003 року.

поважних причин,² навіть погодившись з попереднім висновком органу досудового розслідування про те, що Т. діяв самостійно, а інші робітники не були причетні до підпалу, причетність Т. розглянули лише через п'ять років після його смерті, і Уряд та заявники погодилися, що згідно з національним законодавством позови про відшкодування шкоди не могли бути подані до спадкоємців Т.

31. З огляду на поєднання цих обставин Суд вважає, що цивільне провадження не мало б шансів на успіх, і що це було прямим наслідком грубих та серйозних недоліків, які характеризували проведення розслідування. Отже, держава не виконала своїх позитивних зобов'язань у зв'язку з майном заявників.

32. Отже, було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції.

ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

33. Заявники вимагали 13 572,20 євро в якості відшкодування матеріальної шкоди, 5 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди та 1 200,36 євро в якості компенсації судових та інших витрат.

34. Уряд заперечив проти цих вимог.

35. З огляду на характер встановленого порушення Суд не вбачає причинно-наслідкового зв'язку між порушенням і стверджуваною матеріальною шкодою (див. згадане рішення у справі «Коротюк проти України» (*Korotyuk v. Ukraine*), пункт 61).

36. Суд присуджує заявникам спільно 3 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди.

37. Суд присуджує заявникам спільно 700 євро в якості компенсації судових та інших витрат та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявникам.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції;
3. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам спільно такі суми, які мають бути конвертовані у валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:

² Частина п'ята статті 267 Цивільного кодексу України.

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ДАВИДЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ»

- (i) 3 000 (три тисячі) євро в якості відшкодування моральної шкоди;
 - (ii) 700 (сімсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявникам, в якості компенсації судових та інших витрат;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
4. *Відхиляє* решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 30 березня 2023 року відповідно до пунктів 2 і 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Мартіна Келлер
(*Martina Keller*)
Заступник Секретаря

Стефані Моро-Вікстром
(*Stéphanie Mourou-Vikström*)
Голова